

מי מִפְחַד מֵהָאֵמֶת?

חלוקת תפקידים שבה הם יתפללו ואנחנו נשרת, אם להביא את הדברים לידי אבסורדים!

מילה אחת על סמים. כותב הרב ויינברג (אגב, לא הוא עצמו כתב את המאמר הנ"ל, אלא אחד מעוזריו מוריו): "חינכו אותם שדת היא אופיום, דחפו צעירים בעלי אידיאלים ורגש לשביל הסמים והדגל האדום" (סוף ציטוט). לא יותר ולא פחות — בנשימה אחת סמים ודגל אדום!

האימרה, "נעשה ונישמע", "אדוני נתן — אדוני לקח" לחנך אמונים להאמין בדבר שלא קיים (אלוהים) "ככתוב" (מתי כתבו?), "הכל משמיים", "ההשגחה הי' עלינוה", כל זה הוא אופיום, כי כל זה המפריע ללמוד ולהכיר את המציאות באופן דיאלקטי ודינאמי, לרצות לשנותה בהתאם לצרכי החיים של היום (ההלכה הרי זה, "יהרג ובל יעבור"...

אין כאן רצון למאבק, לשינוי רדיקאלי, לתפיסת וסכולות חדשות וטובות יותר, אלא נבירה בלתי פוסקת בעבר ואך-ורק בעבר. זה הרדמה, זה השלמה, זה אופיום.

"שביל הסמים והדגל האדום". מה זה, בורות או דמוגוגיה?! כל ילד יודע שבאמצעות שבהן שולט הדגל האדום, השימוש בסמים כמעט שלא קיים. ול-הבדיל, אצלנו. מה המצב בקיבוצים, בהתיישבות העובדית? הנוער נקי ממכה זו (חוץ ממיספר מתנדבים, ה"קליינטים" של הישיבה, "אש התורה").

אני פונה ומבקש מאנשי רוח, מחכמים, מורים, חברי קיבוצים ואחרים המזדהים או קרובים לרוח דברי, לצאת להסברה רבתה ולהדוף את גל ה"חוזרים בתשובה".

יעקב ברילב, חלי-אביב

שונים כמשה ומתן תורה בינינו, ההלכה, הרמב"ם, שולחן-ערוך, קביעת תוכנה של השבת ועוד ועוד, יכולים להיות מובנים אך ורק כפרי-רוחם של אנשים בשר-ודם. מותר להניח שההנחות וההתנכייים ההתנהגותיים-המוסריים הללו היו רלוואנטיים והגיוניים לתקופתם ולזמנם, אך לא כן היום. כשאני בוחן את השבת, לדוגמה, אני רואה בה הישג סוציאלי ממדרגה ראשונה שהתקבל על-ידי כל האנושות.

זו גדולתה, ותו לא. הישג דומה לזה הוא יום העבודה בן שמונה שעות, וההבדל היחידי בין השניים הוא שהשבת היא פרי רוחו של עם ישראל וההישג השני נזקף לזכות הגויים. אם כן, מה הרבותא? במה קדושתה המיוחדת של השבת?

יהודי דתי שומר-מיצוות אינו חדל מלהתפלל, ומובן שזכותו של אדם מאמין לפנות לאלוהיו. בתקופת שהותו של העם בגלות (להבדיל מהפזורה של ימינו) היוו קיום המיצוות והקפדה על התפילות (שחלקן מתייחס ל"מיהה לשיבה לארץ-ישראל) — גורם פונקציונלי לקיומו של העם ולהישרדותו, מעין בלם לכוחות האנטישמיות ולפיתוי ההתבוללות שהיוו חלק מהמצב הבלתי-טיבעי והמסוכן של הגלות.

היום, עבור אנשים ראציונלים בעולם מודרני החיים במדינתם העצמאית, איבד גורם זה את מישקלו. משם למה הדבר דומה? את הגלות ניתן להמשיך לביצה, את האנטישמיות לקדחת ואת קיום המיצוות לכינין. עם הגשמתו של החזון הציוני וקום המדינה קיבל העם ערבות וביטחונות לקיומו הלאומי במולדת, ולכן אין אנו זקוקים עוד לכינין.

אני מודה שדברי נראים אולי פשוטים למדי, אולם הם פשוטים וגלויים כאמת עצמה. לכן, האם היהדות מורכבת רק מערכי הדת לפי גירסת הדתיים, ערכים כמו תורה מסיני, שולחן-ערוך, הרמב"ם, הרבי מגור או מלובאוויץ? ומה בדבר אלמנטים אחרים כמו אלה של הציונות: הרצל, ויצמן, ז'בוטינסקי, ביאליק, בן-גוריון? האם אין הציונות חלק אינטגרלי מהיהדות? מדוע אין למדים זאת בישיבות?

היבט נוסף המאפיין את אופי אורח המחשבה הדתי הוא ההתייחסות המתמדת אל העבר בנושאי הלימוד, בתחומי ההתנהגות, בדרוסי ההתנהגות — כל אלה לקוחים ממה שנהגה, נכתב ונאמר לפני 2000, 1000, 500 או 200 שנה. האם דרך מחשבה כזו מסוגלת לקדם אותנו? מה בדבר הצפייה קדימה? מהתבוננות בחיים הפוליטיים בישראל כיום ניתן ללמוד כיצד משמשת הדת קרדם לחפור בו לרגע; ומה צעדי לצבירת שלטון, עוצמה, השפעה ולא לשם שמיים.

לכך מתקשרת העובדה המתמיהה של אפיה חלקים ניכרים מהיהדות הדתית בארץ מצדדים ב"ארץ-ישראל השלמה" אך מתנגדים לגיוס כל תלמידי הישיבות (שלא לדבר על גיוס בנות, רחמנא ליצלן). כלום נגזרה עלינו

בתגובה למאמרו של הרב נוח ויינברג שפורסם ב"מעריב", שבו הוא מציע לפסל יגאל תומרקין ולהכריזו האתאיסטים לבוא ולהתווכח, נעניתי לאתגר ותיאמתי עם הרב מועד לשיחה שהתקיימה כמה ימים לאחר-מכן בישיבת "אש התורה" שברושלים. כיוון שסברתי שלא אני ולא הרב נצליח לשכנע זה את זה בטעינוניו, ביקשתי לקיים את השיחה בפורום שיכלול גם תלמידים מהישיבה. הרב לא ניאות בתחילה, באומרו, "שכך יותר יאה" (לשוחח בארבע עיניים), אולם אחרי שהמשכתי ללחוץ בכיוון זה נשאלו כמה מורים של הישיבה בישיחה. בהתאם למאמרו פנה אלי, כאתאיסט, בבקשה שאוכיח לה את אי-קיומו של האל. למרות שעל-פי המקובל חלה חובת הוכחה על הטוען בדבר קיומו של דבר כלשהו, הסכמתי להתייחס לכך באמצעות שתי תשובות שהיו באמתחתי.

דומני שאין טעם להיכנס לפירטי השיחה, שארכה יותר מארבע שעות, אך הסתבר לי שהיו הרבה פרצות בטעינוניו של הרב, שעליהן ניסה לחפות (לפחות פעמיים) באמצעות הרמות קול שלא העידו על זהות בין שמו של הרב (נוח) לבין מייזוג...

הוויכוח בין יהודי דתי לבין ציוני-חילוני יכול, לדעתי, להתקיים בשני מישורים:

● שאלת קיומו או אי-קיומו של האל, שתגלוש לתחומים פילוסופיים (מטאפיזיים ותיאולוגיים) נירח"בם עד מאד. על שאלה זו אין תשובה חד-משמעית המיוסדת על הוכחות אמפיריות או לוגיות מחד, ומאי-דרך ניתן להסיק מן ההתפתחות ההיסטורית שהמדע, בהתפתחותו, הצליח לענות על שאלות רבות באופן המגדיל את סבירות הטוען שהולל את קיומו של האל. ● המישור הקונקרטי והיהודי, שלפיו ניתן לנסות לראות את קיום האל על-פי התערבותו ותומתו לעם ישראל — מהתבוננות במהלך ההיסטוריה היהודית. אני מתרשם שדווקא בתקופות גרוליות וקשות בקיומו של העם לא הוגשו הנוכחות וההשפעה של מה שמוגדר כ"ההשגחה העליונה". איש-דת יהודי יכול להסביר את משמעותו השונה של כל מונח המתייחס לאלוהות: אלוהים, אדוני, הבורא, השם, יהוה, ההשגחה העליונה, השכינה, הקב"ה, ה' וכיו"ב, אך לדעתי מדובר במילים ערטילאיות ואבסטרקטיות המחוסרות תוכן רלוואנטי למציאות ושאינן מביעות כלום.

נוכחות האל לא הורגשה לאורך ההיסטוריה רצופת התלאות של עם ישראל, החל בחורבן בית שני עבור דרך מסעי הצלב, האינקוויזיציה, הפוגרומים ולבסוף — השואה של המאה ה-20.

הטוען הדתי שלפיו אירועים אלו יזומים ומכוונים על-ידי האל במטרה לנסות את העם אינו יכול, לדעתי, להיות מובן, מקובל ומוסכם על אנשים החושבים באופן ביקורתי ודיאלקטי בשליש האחרון של המאה ה-20, כנאשר האדם כבר מתהלך על הירח. דברים כאלה נאמרו בתקופות שונות על-ידי גדולי-רוח והוגי-דעות

התמוטטות החברה הבדואית

שמביאים אלינו מורים מהגדה המערבית, שמה שמעניין אותם יותר מללמד זה תלוש המשכורת בסוף החודש. כל מי שחי את המצב הנוכחי לא יכול להמשיך לחיות בשבט.

לכן אני וחברי מתכננים נסיעה לחוף-לארץ כדי ללמוד שם לקראת תואר מ.א. בסוף שנת הלימודים הבאה. אם נחזור לארץ ולשבטים שלנו אחרי סיום לימודינו בחו"ל, זאת תהיה הפתעה.

לפני שזה קורה אני רוצה לשאול: האם החברה הבדואית, שאני רואה בה את החברה שלי, אינה מפסידה כשאינה צריכה אותי ואת חברי?

סלים אבורביע, באר-שבט

הפרוטקציה שלך. מה צריך לעשות בחור כמוני, הלומד כבר שלוש שנים באוניברסיטת בן-גוריון בנגב חינוך וסיפורת עברית? הגשתי בקשה להתקבל כמורה בבית-הספר בשיבטי, אבל נדחיתי מסיבות בלתי-ידועות. למי רות שאני בן השבט וסטודנט שסיים את לימודיו באוניברסיטת הנגב, קיבלו במקומי מורה מרמאללה ומורה מערד. אני למדתי כדי לחזור לשבט וללמד שם, אבל העדיפו על פני מורים מהגדה המערבית ומערד.

בשל מצב זה אנחנו רואים את המצב החמור בבתי-הספר בשיבטי הבדואים. התלמידים הניגשים לבחינות-הבגרות נכשלים כישלון מוחלט. נדמה לי שיש איזו יד מכוונת שאינה רוצה את טובת החברה הבדואית אלא רוצה לראות בהתמוטטותה ובאי-השתלבותה בחברה מתקדמת ומודרנית. יד זו אינה מרוצה מכך שיש בדואים שסיימו לימודים באוניברסיטאות ומונעת מהם לחזור לשיבטיהם כמורים.

ממה חוששים השייכים? מדוע הם פוחדים מה"מורים האקדמאים? האם הם חושבים שאנו נחולל מהפכה בשבט? הרי זו בדיוק אותה שיטה כמו בערב הסעודית. אין נותנים לנו דריסת-רגל בבתי-הספר בשבטים שמהם יצאנו, משום שחוששים מאיתנו, בגלל היותנו אקדמאים, העלולים עוד להתחצף ולא לקבל את מרות השייך.

מה שיוצא מכך הוא שהרבה מורים בשבטים הבדואים נתפסים כיום כשהם כותבים בשגיאות-כתיב על הלוח, אבל המפקחים עוצמים עין ומתעלמים מכך, משום שבערב הם מוזמנים אל השייך לסעודה של בשר-כבש. אז אפיה החינוך ואיפה המאה-העשרים?

הרבה שואלים אותנו למה אנחנו, האקדמאים ה"בדואים", עוזבים את שבטנו. התשובה ברורה ומובנת מאליה. אני יכול רק להוסיף שאנחנו עוזבים בגלל זה

הסטודנטים הבדואים בוגרי האוניברסיטאות סובי-ליים מביעות, ובעיקר נאיי-שום שיטותיהם באותם בתי-ספר שבהם למדו בשיבטי הבדואים. השייכים של אותם שבטים מסרבים להכניס את בני השבט שלמדו לבתי-הספר בשיבטיהם ולהכיר בהם כבמורים. סטודנטים אלה רכשו תוך לימודיהם באוניברסיטאות ידע רב, ולמדו שיטות חינוך שבאמצעותן ניתן להתגבר על הפיגור בבתי-הספר הבדואים ולנסות להתמודד עם הבעיות הקיימות בהם.

השנה ניגשו כ-60 תלמידי בדואים לבחינות-הבגרות של מישור החינוך, אבל רק ארבעה קיבלו תעודות-בגרות. אחד מהארבעה הצליח להתקבל לאוניברסיטה, ואילו השאר הלכו לשבת עם בני-שיבטים ולחיות בצורה שבה חיו אבותינו. מי שהיה יותר פיקח הצליח להכנס לסמינר למורים. אך זה אחוז קטן מאד. 10 מתוך ה-60 שניגשו לבחינות-הבגרות הצליחו להסתדר בעזרת ה"פרוטקציה של השייכים. ועכשיו נשאלת השאלה: מדוע עוזר השייך לאלה שנכשלו בבחינות-הבגרות ולא לנו, הבדואים בוגרי האוניברסיטאות?

כאן מתעוררת הבעייה של הממונים על החינוך הערבי במחוז הדרום של מישור-החינוך, כמו השייך המאד אבורביע ומחמוד דיאב. אלה הם אנשים שאין להם הסמכה בתחום החינוך אבל נמצאים בתפקידים חשובים וכל טעות קטנה שהם עושים יש לה קורבנות רבים. בין הבדואים יש מלומדים ומשכילים שיכולו לנהל תפקידים אלה טוב יותר, אבל השלטונות מעדיפים את האחרים. המפקח דיאב, למשל, משמש כבר כמה שנים בתפקיד המפקח של בתי-הספר הבדואים אבל רק לפני כעשרה חודשים קיבל את התואר שלו בחינוך. עד היום אין ערך בשבטי הבדואים בדרום לחשכלה או לתואר אקדמאי. מה שחשוב הוא מי אביך ומהי